

Lovforslaget sattes til forhandling.

Dupont: For ikke at virke provokerende på det ærede medlem hr. Herluf Rasmussen skal jeg gøre dette ganske kort, idet jeg anbefaler lovforslaget til vedtagelse, eventuelt også uden udvalgsbehandling.

Søren Jensen: Da mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Johan Poulsen, ikke kan være til stede, er jeg blevet bedt om på partiets vegne at sige et par ord om lovforslaget. Det drejer sig om at videreføre en gældende lov og gøre denne lovgivning permanent. Det er vor opfattelse, at det er en lov, der har virket tilfredstillende og været til gavn for fiskeriet på Færøerne, og da man skønner, at der også i en årrække fremover vil være behov for en sådan lovgivning, kan jeg på venstres vegne tilsige en velvillig medvirken.

Hanne Budtz: Det konservative folkeparti tiltræder lovforslaget.

Aage Føgh: Jeg anbefaler på partiets vegne og har ingen interesse i udvalgsarbejde.

Morten Lange: Jeg er ikke i tvivl om, at der kunne føres en lang og meget interessant debat om låneforholdene på Færøerne i al almindelighed, men da dette lille lovforslag i virkeligheden kun er en knæsættelse af eksisterende praksis, ser jeg ingen grund til at tage spørgsmålet op, og jeg skal på mit partis vegne tiltræde, at lovforslaget gennemføres hurtigst muligt.

Grøndahl: Loven for Færøerne om pantsætning af fangst har hidtil været tidsbegrænset, men da det færøske lagting i marts måned i år har vedtaget at videreføre denne ordning uden tidsbegrænsning, er det naturligt, at vi også hernede gør denne lovgivning permanent.

Denne lov har utvivlsomt været til stor gavn for det færøske fiskeri i særdeleshed, idet salt- og klipfiskproduktionen kræver lang tids forberedelse og i mange tilfælde lang kreditgivning ved salg. Dette gælder især klipfiskproduktionen, der er den mest lønnende, og produktionen har den fordel, at den beskæftiger et stort antal menne-

sker, i mange tilfælde fiskernes hjemmeverende familier. Det er alt i alt en god lov og en prisværdig kort og klar lov, som vi gerne støtter.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Tak.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til arvelov.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1, fremsættelsen i tidenden sp. 47).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den sidste sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i skifteloven.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 19, fremsættelsen i tidenden sp. 47).

Lovforslagene sattes til forhandling.

K. Axel Nielsen: Jeg må begynde med at beklage, at jeg ikke kan være slet så kortfattet som de sidste ærede talere.

Da forslaget til arvelov var til første behandling den 25. maj i år, var det ærede medlem fru Edel Saunte ordfører for socialdemokratiet. Når det i dag er mig, skyldes det, at det ærede medlem har bebudet sin snarlige udtræden af folketinget, og vi må derfor give afkald på hendes efter min og manges opfattelse særdeles værdifulde medarbejderskab i lovgivningsarbejdet. Jeg føler trang til herfra at takke det ærede medlem fru Edel Saunte for mange års særdeles godt samarbejde.

Da den højtærede justitsminister i slutningen af forrige folketingssamling fremsatte disse lovforslag på et tidspunkt, hvor det var åbenbart for alle, at en færdigbehandling ikke kunne nås, motiverede han det med, at lovforslagene burde give anledning til en offentlig debat, og ministeren fik tilslutning hertil fra flere af de ærede ordførere. Desværre er det yderst beske-

[K. Axel Nielsen.]

dent, hvad der har været af offentlig debat om disse meget betydningsfulde lovforslag. Nu må det retfærdigvis indrømmes, at der netop, da lovforslagene var til behandling, og for resten også i tiden siden har været så meget andet politisk stof at skrive og tale om, at den offentlige debat har haft rigeligt med arbejdsstof også uden at beskæftige sig med forslagene til arve- og skiftelov.

Det er nu heller ikke for sent, at den offentlige debat kommer. Lovforslagene bliver jo ikke jaget igennem i det næste par måneder; der er alt for mange spørgsmål, der skal afklares under udvalgsbehandlingen. Det vil imidlertid være meget værdifuldt for udvalget at få kendskab til, hvad den såkaldte offentlige mening mener om de ændringer, der nu foreslås. Det er jo et anliggende, der vedrører størstedelen af befolkningen. Hvad den juridiske sagkundskab angår, kan vi jo læse, hvad den mener, dels i de to betænkninger, dels i lærebøger og forskellige tidsskriftsartikler; men hvad mener befolkningen? Det får vi først noget at vide om, når presse og radio — fjernsynsstof kan det næppe blive — fortæller folk, hvad det hele drejer sig om. Jeg appellerer derfor til disse to talerør og redskaber for den offentlige mening om nu at give en fyldig omtale og vurdering af lovforslagene, så kommer diskussionen nok af sig selv. Jeg behøver næppe at sige, at det ikke er min opfattelse, at folkettinget ubetinget skal lovgive i overensstemmelse med den offentlige mening, men derfor kan det alligevel have stor værdi for folkettinget at høre, hvad folk i almindelighed mener om love, der berører så mange mennesker. Offentlig omtale har desuden den store betydning, at folk får kendskab til de arve- og skiftetretlige regler, der fremtidig kommer til at gælde, således at de i tide kan træffe de rigtige dispositioner for at opnå, at de værdiser, de efterlader sig, placeres og administreres, som de ønsker.

Både for at lette pressen arbejdet og for at bidrage til en systematisering af udvalgsarbejdet skal jeg tillade mig i kort-hed at nævne de vigtigste af de ændringer, som de 2 lovforslag indeholder i forhold til gældende ret. Herved støtter jeg mig i høj grad til den udførlige gennemgang af lovforslagene, som både mit partis og flere andre partiers ærede ordførere foretog ved behandlingen i folketinger her i maj. Jeg gør på forhånd opmærksom på, at denne oprensning af ændringer ikke gør krav på at være udtømmende.

For det første foreslås, at faderen og faderens slægt får arveret efter barn født uden for ægteskab. I 1937 fik barn født uden for ægteskab arveret efter faderen og hans slægt. Med forslaget gennemføres altså fuld gensidighed, og herom er vist alle enige.

For det andet stilles der forslag om at udelukke fætre og kusiner fra legal arveret, ganske som det blev foreslået i 1954. Den gang vedtog man i folkettinget at tage fætre og kusiner med, men ellers stoppe op dér. Når nu både det udvalg, justitsministeriet har nedsat, og den højtærede minister på ny foreslår fætre og kusiner strøget som legale arvinger — for øvrigt i overensstemmelse med arvelovskommissionens betænkning af 1941 — er det ud fra den betragtning, at slægtsfølelsen mellem fætre og kusiner i vore dage normalt ikke er stærk. Skulle der undtagelsesvis være ønske om at lade fætre eller kusiner arve, kan arveladeren opnå dette ved at oprette testamente. I Sverige og Island har man som sidste legale arvinger onkler og tanter — altså som i forslaget — og i Finland har et forberedende lovudvalg tiltrådt et forslag fra Högsta Domstolen om ligeledes dér at begrænse den legale arveret til onkler og tanter. Da vi her i Danmark nu søger at gennemføre en gennemgribende revision af hele arvelovgivningen, bør vi sikkert følge lovforslaget, uanset at vi så sent som i 1954 tog fætre og kusiner med, fordi vi ellers må regne med om nogle år at skulle gennemføre en ny

[K. Axel Nielsen.]

revision. Jeg vil dog gerne pege på, at denne bestemmelse næppe bør sættes i kraft, før der har været givet de arveladere, der ønsker, at fætre og kusiner skal arve, lejlighed til at oprette testamente, og så vidt jeg har kunnet læse overgangsbestemmelsen, er det ikke tilfældet.

For det tredje foreslås ægtefællers legale arveret forhøjet fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$, hvor der er livsarvinger, og fra halvdelen til det hele, hvor der ikke er livsarvinger. I forbindelse hermed kan jeg som det fjerde nævne, at tvangsarven reduceres fra $\frac{2}{3}$ til halvdelen, hvilket altså vil sige, at en arveladers ret til ved testamente at råde over sin formue udvides til at gælde halvdelen mod tidligere $\frac{1}{3}$.

Det ærede medlem fru Edel Saunte gjorde opmærksom på, at disse 2 bestemmelser medfører, at den efterlevende ægtefælles tvangsarv, som hidtil har været $\frac{1}{6}$ — og dette fandt det ærede medlem fru Edel Saunte var for lidt — nemlig efter gældende ret $\frac{1}{4}$ af $\frac{2}{3}$, efter forslaget bliver halvdelen af $\frac{1}{3}$, hvilket også giver $\frac{1}{6}$. Det ærede medlem fru Edel Saunte mente som sagt, at ægtefællen bør stilles gunstigere; men for det første må det jo tages i betragtning, at ægtefællen normalt forlods får halvdelen af boet som sin boslod, og for det andet, at arveladeren har mulighed for at anvende sin udvidede testamentsret til fordel for hustruen — en mulighed, jeg tror i vid udstrækning vil blive benyttet. Endelig må det tages i betragtning, at den efterlevende ægtefælle ifølge bestemmelser, jeg senere skal omtale, får en fordel derved, at retten til at begære boet udleveret til hensiddende i uskiftet bo udvides, og derved, at der indrømmes ægtefællen ret til forlods at udtage bohav og arbejdsredskaber.

Vi bør naturligvis se nærmere på disse bestemmelser i udvalget, idet jeg er helt enig i den tendens, lovforslaget indeholder i retning af at begunstige den efterlevende ægtefælle. Jeg tror, det stemmer med noget fundamentalt i tiden, dels fordi de unge, som det påpeges i en udtalelse, ministeren har indhentet hos vestre landsret, ofte får en kostbar uddannelse, der sætter dem i stand til at opnå en relativt høj levetid i en tidlig alder, dels fordi opsparing til for-

sørgelse i alderdommen er sværere nu end tidligere — omend heller ikke så påkrævet.

Det femte punkt, som jeg vil omtale, er lovforslagets bestemmelse om, hvad der indgår i det uskiftede bo. Lovforslaget medfører en udvidelse af det uskiftede bos bestanddele, idet det fremtidig kommer til at omfatte alt, hvad ægtefællen senere erhverver, for så vidt det ikke er gjort til særeje.

Spørgsmålet er ikke egnet til en populær fremstilling, og jeg vil derfor indskrænke mig til at oplyse, at det uskiftede bo fremtidig vil omfatte bl. a. både livsforsikringer og erstatninger for tab af forsørger. Jeg vil gerne sætte et spørgsmålstegn ved, om det nu også er rigtigt, at disse erstatninger skal indgå i det uskiftede bo. Normalt vil der jo også blive tilkendt børnene erstatning, og disse erstatninger hensættes i overformynderiet, indtil børnene bliver myndige. Ofte vil der altså ske det, at den efterlevende ægtefælle skal bruge sin erstatning til bl. a. børnenes underhold, medens børnenes erstatning holdes intakt, til de bliver voksne.

Det er måske tvivlsomt, om det i praksis gør nogen større forskel, om den efterlevendes erstatning for tab af forsørger bliver særeje eller indgår i det uskiftede bo, men efter min opfattelse, der bygger på en artikel af dommerfuldmægtig Rønno-Jessen i Ugeskrift for Retsvæsen 1962, nr. 13, er det mest retfærdigt, at denne erstatning gøres til særeje.

Jeg kommer nu til det sjette punkt, som også er det interessanteste, nemlig spørgsmålet om de såkaldt mellemdøde børn, der også benævnes spørgsmålet om det dobbelte arvefald.

Dette spørgsmål er det endnu sværere at redegøre for uden anvendelse af juridiske fagudtryk. Jeg tror derfor, man bedst illustrerer, hvad det drejer sig om, ved et konkret eksempel.

Et ægtepar, som vi kalder hr. og fru Jensen, har 3 børn. Hr. Jensen dør, og fru Jensen kommer til at sidde i uskiftet bo med de 3 børn. Børnenes arvekrav er imidlertid opstået, da deres far døde — man siger, at arven er faldet. Det er det første arvefald. Det andet arvefald indtræffer, når fru Jensen — moderen — dør. Fru Jensen er, så længe hun lever, i realiteten en slags bestyrer af børnenes arv. Børnenes arv er ikke fast-

[K. Axel Nielsen.]

slået som en bestemt sum, men som en brøkdæl af boet. Administrerer fru Jensen dygtigt, eller vinder hun i lotteriet, kan børnenes fædrenearv vokse, men selvfølgelig kan det også gå den anden vej.

Hr. og fru Jensens børn bliver voksne og gifter sig, og lad os tænke os, at en af dem — vi kan kalde ham Peter — gifter sig med én, vi kalder Maren. Men Peter dør inden sin moder, og han er da det, vi kalder et „mellem-dødt“ barn. Spørgsmålet er nu, hvad der bliver af Peters fædrene arv. Efter gældende ret indtræder Peters arvinger i hans ret til ved fru Jensens død at få Peters fædrenearv — som Peters moder altså har bestyret — udbetalt, når der skiftes efter fru Jensen. Peters hustru, Maren, får altså arv efter sin svigerfader. Men hvis nu Maren gifter sig igen, dør og efterlader sig en mand, så tager denne også arv efter sin hustrus svigerfader. Livet er mangfoldigt, og der kan opstå forhold, der medfører store både arveretlige og skiftetekniske komplikationer.

Ifølge lovforslaget er der kun tale om ét arvefald, nemlig når fru Jensen dør. Den, der ikke overlever fru Jensen eller lever, når fru Jensen skifter det uskiftede bo, hvad hun jo godt kan gøre, medens hun lever, får ingen arv efter hr. Jensen.

Der er ingen tvivl om, at lovforslaget, der jo bygger på den betænkning, der i 1961 blev afgivet af det sagkyndige juristudvalg, vil betyde en hårdt tiltrængt forenkling af skiftebehandlingen af disse besværlige boer. Spørgsmålet er blot, om forslaget går nogen for nær. Det mener højesteretsdommer Trolle, der i en artikel i Ugeskrift for Retsvæsen for 1961, side 367, stærkt kritiserer denne bestemmelse.

Ved førstebehandlingen i maj var også flere af de ærede ordførere betænkelige ved reglen. De ærede medlemmer fru Edel Saunte og fru Else-Merete Ross var dog positive, omend de begge gik i forbøn for en enkelt af de arvinger, som forslaget udelukker, nemlig den mellemdøde arvinges efterlevende ægtefælle, altså Maren i det eksempel, jeg nævnte før.

Dommerfuldmægtig Rønno-Jessen har i den artikel, jeg før har nævnt, fremsat et forslag, der redder svigerbarnet, men udelukker de fjernere familiemedlemmer, der hidtil har haft arveret med det mellem-

døde barn som arveoverførende led. Da jeg ligesom de ærede medlemmer fru Edel Saunte og fru Else-Merete Ross har noget tilovers for svigerbarnet, som det i hvert fald i visse situationer vil være hårdt at udelukke, tror jeg, vi skal drøfte dette forslag i udvalget, selv om jeg godt kan se, at det udvisker lovforslagets klare principielle linje.

Det syvende punkt er lovforslagets bestemmelse om, at et barn forlods får ret til et passende beløb til underhold eller uddannelse, indtil det er fyldt 21 år. Denne forlodsret er en nydannelse hentet fra Sverige, hvor man ganske vist heller ikke kender instituttet hensidde i uskiftet bo. Ligesom tidligere ærede ordførere kan jeg anbefale denne bestemmelse til overvejelse i udvalget, uden at jeg dog nu helt tør tage stilling til det.

De næste punkter nævner jeg kun kort, idet de næppe har større interesse for andre end jurister. Det er for det ottende bestemmelsen om testamenters ugyldighed, for det niende bestemmelsen om båndlæggelse af tvangsarv, hvorefter justitsministeriets godkendelse heraf ophæves, og for det tiende reglerne, hvorefter en efterlevende ægtefælle kan hensidde i uskiftet bo med stedbørn mod overtagelse af forsørgerpligten for disse.

Det ellefte punkt er den såkaldte permutationsret, d. v. s. retten til at ændre et testamente, som tiden er løbet fra, eller som af andre grunde ikke kan gennemføres efter bogstaven. Denne ret er tillagt justitsministeren mod hidtil den minister, hvem testamentets bestemmelser særlig vedrører. Jeg skal nok vare mig for at blande mig i den strid, der i den anledning måtte opstå mellem ministrene eller måske snarere deres embedsmænd.

Foruden disse nyannelser i arvelovsfor-
slaget har de ærede ordførere berørt en række spørgsmål, der ikke står omtalt i forslaget, men som der måske kunne være grund til at tage med. Af disse spørgsmål skal jeg kun nævne det problem, om der skal være adgang til for den længstlevende at sidde i uskiftet bo med førstafdødes søreje. Der er vist almindelig enighed om, at det bør være tilfældet, men jeg har forstået, at den højtærede justitsminister mener, at spørgsmålet hører under familieretten og bør afvente betænkning fra ægteskabsudvalget. Jeg går imidlertid ud fra,

[K. Axel Nielsen.]

at ministeren vil gå med til, at sagen drøftes i udvalget, og at vi, skulle der være overvejende stemning derfor, da får et ændringsforslag udarbejdet.

Forslag til lov om ændringer i skifteloven indeholder særlig én nydannelse, nemlig det tidligere omtalte forslag om, at den efterlevende ægtefælle forlods kan udtage så meget, at værdien heraf sammen med boslod, arvelod og særeje andrager 6.000 kr. Der var under første behandling enighed om, at dette beløb bør forhøjes væsentligt, måske til det dobbelte.

Denne bestemmelse vil betyde en meget væsentlig arbejdsbesparelse for skifteretterne. Efter gældende ret udleveres et ikke helt ringe antal boer til dækning af begravelsesudgifterne. Den nye bestemmelse vil, især når forlodsretten forhøjes, betyde, at endnu et betydeligt antal boer unddrages egentlig skiftebehandling.

Det ærede medlem hr. Hagen Hagensen har henstillet til overvejelse, om der kan findes en anden afgrænsning af ægtefællens udtagelsesret end en absolut størrelse. Jeg tror ikke, det vil være muligt at finde en afgrænsning, der ikke er knyttet til en i loven nævnt sum, men da jeg forudser, at tiden ret snart kan løbe fra det tal, vi fikserer i dag, kunne jeg tænke mig, at der gives justitsministeren en bemyndigelse til — eventuelt efter forhandling med finansministeren — at ændre tallet. Når jeg mener, at der kan være grund til at blande finansministeren ind i sagen, skyldes det dels, at der jo er et arveafgiftsproblem i forbindelse med udtagelsesretten — der skal jo ikke betales arveafgift af det beløb, der udtages — dels, at statistisk departement hører under finansministeren.

Den højtærede justitsminister gav i maj et halvt tilsagn om nu i efteråret at ville fremsætte et lovforslag om ændring af skiftelovens kapitel 6 om skifte mellem ægtefæller, idet der jo foreligger en delbetænkning herom fra ægteskabsudvalget. Jeg vil tillade mig at spørge den højtærede justitsminister, om dette lovforslag kan ventes i denne samling; det ville jo nok være hensigtsmæssigt at lade det udvalg, der nedsættes, beskæftige sig med dette spørgsmål nu, da vi har skifteloven til revision. Jeg henstiller også, at denne del-

betænkning, der er udkommet for vist et år siden, stilles til rådighed for udvalgets medlemmer.

Der er et spørgsmål, der ikke er berørt i arvelovsforslaget, og som der heller ikke står noget om i den gældende lov. Det er spørgsmålet om, efter hvilket lands lovgivning en her i landet boende udlændings eller en i udlandet boende danskers bo skal behandles.

Det anses for gældende ret her i landet, at bopælen er afgørende, altså at en udlænding, der har bopæl her, skal have sit bo behandlet og delt efter dansk lovgivning, og at en dansker, der har sin bopæl i udlandet, skal have sit bo gjort op efter vedkommende udlands lovgivning. Dette bopælsprincip anerkendes foruden i Danmark kun af to andre europæiske stater, nemlig England og Norge. For de andre europæiske lande er det arveladerens statsborgerforhold, der er afgørende.

Det kan give anledning til besværligheder. Jeg har for nylig afsluttet et bo efter en dansk statsborger, der havde fast bopæl i Frankrig i en årrække. Han havde formue i begge lande, og da vi hylder bopælsprincippet, måtte hans danske bo gøres op og fordeles efter fransk arvelovgivning, og da Frankrig står på statsborgerprincippet, måtte det franske bo opgøres efter dansk lovgivning. Det havde unægtelig været nemmere, hvis det havde været omvendt, eller hvis kun ét lands lovgivning havde skullet anvendes.

Spørgsmålet får nok endnu større betydning, hvis vi bliver medlem af fællesmarkedet, hvilket må formodes at medføre, at flere flytter fra land til land. Måske vi derfor skal vente med at drøfte dette spørgsmål, indtil vi kender udfaldet af de forhandlinger om optagelse, der føres.

Jeg har med interesse set de udtalelser, som den højtærede minister har stillet til rådighed for det i forrige samling nedsatte udvalg. Der er udtalelser fra finansministeriet, handelsministeriet, præsidenten for østre landsret, præsidenten for vestre landsret, præsidenten for Københavns byret, overformynderiet, Den danske Dommerforening og Advokatrådet.

Det har været uhyre interessant læsning at se, hvad man har fået at vide fra disse organisationer og institutioner, men jeg

[K. Axel Nielsen.]

savner én organisation. Vi har en dommerfuldmægtigforening, og det tør vel siges, at denne forening indeholder den højeste praktiske sagkundskab, vi råder over her i landet. Dommerfuldmægtige i større byer får en rutine og en øvelse og indsigt i at behandle boer, som ikke mange andre har. Nu ved jeg godt, at Dommerfuldmægtigforeningen vel i første række er stiftet for at varetage medlemmernes faglige interesser, men jeg tror, det ville smigre foreningen — og jeg ser ingen grund til, at man ikke skulle gøre det — hvis man retter henvendelse til den i disse spørgsmål, hvor den har særlig sagkundskab og særlig evne til at udtale sig.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslagene til vedtagelse og grundig udvalgsbehandling.

Ib Thyregod: Lovforslag svarende til dem, der foreligger til forhandling her, har allerede været til første behandling. Jeg kan derfor i det store og hele henvide til de bemærkninger, jeg gjorde på mit partis vegne ved den lejlighed.

Jeg skal kun gøre nogle få bemærkninger i relation til det, som det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen anførte her.

Lovforslagene fra i fjor gik jo til udvalgsbehandling sidste folketingsår, men nogen udvalgsbehandling har ikke kunnet nå at finde sted, og vi har alene modtaget en enkelt henvendelse fra Foreningen af Skov- og Landejendomsbesiddere i Danmark vedrørende et specielt problem samt modtaget de udtalelser, som det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen omtalte.

Et af de problemer, som det ærede medlem omtalte, var omfanget af den legale arveret, altså spørgsmålet om, hvem der skulle arve, hvis ikke der var oprettet testamente, og om man her skulle fastsætte afgrænsningen således, at alene onkler og tanter var med, eller om man yderligere skulle medtage fætre og kusiner. Her er det vort standpunkt, som jeg gjorde rede for sidste folketingsår, at vi finder det rigtigt, at fætre og kusiner medtages som legale arvinger, at man bibeholder den ordning, man har i øjeblikket, og at der ikke er grund til at foretage yderligere indskrænkning. Det er især noget ejendom-

meligt, at man lader den ældre generation, onkler og tanter, være legale arvinger og udelukker fætre og kusiner, og jeg tror, det er den almindelige opfattelse, navnlig på landet, at der alligevel er en sådan tilknytning til fætre og kusiner, at man foretrækker disse som arvinger, fremfor at de midler, man efterlader sig, skal gå i statskassen, og det er jo alternativet, hvis der ikke er oprettet testamente. Dertil kommer, at jo ikke alle er klar over betydningen af at oprette et testamente.

Vi har netop på et andet punkt forsøgt på at komme væk fra nødvendigheden af at oprette testamente; jeg tænker her på ægtefæller, som ingen børn har. Efter den gældende lov er det jo nødvendigt, hvis den ene ægtefælle ønsker, at den anden skal være eneste arving, at oprette testamente til fordel for hende eller ham. I modsat fald skal ægtefællen dele arven med den anden ægtefælles søskende. Her indeholder det nye lovforslag det fremskridt, at ægtefællen i et sådant tilfælde er enearving. Det er altså ikke nødvendigt at oprette testamente, og det synes jeg i og for sig også er naturligt.

Spørgsmålet om ægtefællernes legale arveret, der skal forhøjes, har jeg omtalt ved det tilsvarende lovforslags første behandling, og jeg skal ikke gå nærmere ind på det. Vi er i det hele taget enige om den tendens, der er til at begunstige den efterlevende ægtefælle og derunder også 6.000 kr.s bestemmelsen i skifteloven, som lige er blevet omtalt.

Der er i det hele taget en række problemer ved skifter af forholdsvis små boer, som også kommer frem ved skifte mellem ægtefæller i levende live i tilfælde af separation eller skilsmisse. Det er noget, som vi senere vil komme til at behandle, men jeg skal blot nævne et enkelt eksempel.

Hvis forholdet er det, at et ægtepar har en lejlighed, vil det normalt gå sådan, at den part, som får forældremyndigheden over børnene, tillige vil få tillagt lejligheden; men hvis man ikke har en lejlighed, men i stedet for en villa eller et hus, følger dette ikke børnene, men den, som har indbragt det; den, hvis navn står på skødet, vil kunne udtage det efter bestemmelserne i skifteloven til vurderingspris. Her tiltrænges en revision, idet den bestemmelse kan

[Ib Thyregod.]

virke urimelig i mange tilfælde, og det er et af de problemer, vi skal beskæftige os med, når skiftelovens kapitel 6 senere kommer til behandling.

Også problemerne om reduktion af tvangsarven har jeg tidligere været inde på, og jeg skal ikke gå nærmere ind på disse synspunkter, men blot til slut gøre nogle enkelte bemærkninger vedrørende overformyndieret.

Det ligger sådan, at der jo i de udtalelser, vi har fået, også er en udtalelse fra overformyndieret, hvor man går ind for at bevare den nuværende ordning, således at overformyndieret fortsat er centralorgan for båndlagte midler, særlig umyndiges. Her har vi tidligere gjort os til talsmænd for en mere smidig ordning, således at også pengeinstitutter ud over landet kunne få mulighed for at administrere disse midler, hvad enten det er for umyndige eller for personer, som er myndige, men alligevel har en båndlagt formue.

Vi kan ikke komme uden om, at forholdene, som de er i øjeblikket, ikke er særlig tilfredsstillende; for dem, som er umyndige eller på anden måde har en formue, som er båndlagt i overformyndieret, er forholdet det, at de får en relativt beskedent rente, og at de samtidig ikke får den inflationsdækning, som man ville kunne opnå, hvis midlerne var uden for overformyndieret. Pengene er anbragt i obligationer og lignende værdipapirer, som bevarer deres nominelle værdi, men som ikke følger op med prisudviklingen, og det vil sige, at købekraften af den båndlagte formue efterhånden forringes, samtidig med at renten ikke er særlig høj. Den dækning, som de eventuelt kunne få for inflationstabene gennem ret høj rente, får de altså ikke på denne måde. Der er derfor i høj grad grund til at se nærmere på disse spørgsmål.

Nu ved jeg — det nævnte den højtærede justitsminister ved sidste førstebehandling af lovforslaget — at der er nedsat en kommission med et meget vidtgående kommissorium til at se på hele spørgsmålet om overformyndierets forhold. Jeg er ikke bekendt med, hvor langt denne kommission er nået i sit arbejde, men jeg har gerne villet gøre disse bemærkninger i anledning

af de betragtninger, overformyndieret har anført i sin redegørelse til udvalget.

Erna Sørensen: Forinden jeg kommer med mine bemærkninger til lovforslaget, vil jeg gøre opmærksom på, at vi jo i lovforslaget ser, at loven skulle træde i kraft den 1. januar 1963. Det forekommer mig, at vi måske kan komme i tidnød, hvis det virkelig er meningen, at dette store lovforslag skal gennemføres så hurtigt, og jeg vil da i tide rejse spørgsmålet, om ikke det vil være klogt at udsætte lovens ikrafttræden allerede nu. Ikke alene skal lovforslaget jo vedtages, men jeg går ud fra, at alt det, der skal ske i forbindelse med lovens virksomhed i praksis, vil afføde en del cirkulærer og en del administrative afgørelser.

For mig står det sådan, at det er beklageligt, at der ikke har været mere interesse for dette store lovforslag, som blev fremsat i maj måned, forinden vi tog ferie. Men på den anden side var det jo i ferietiden, og jeg tror i og for sig, at der er mange mennesker, som med interesse vil følge disse nye regler, som jeg også i min tidligere tale gav tilsagn om at støtte, idet jeg finder alle de nye ting, som er optaget her, overordentlig tiltalende og værende i pagt med den tid, vi lever i.

Det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen kom med en vis systematik ind på de enkelte punkter, og idet jeg i øvrigt henviser til de bemærkninger, jeg fremsatte ved den tidligere førstebehandling, kan jeg sige, at jeg stort set er enig med ham i hans bemærkninger her. Tendensen til at beskytte den efterlevende ægtefælle og gøre det så lidt vanskeligt for vedkommende som muligt er jo helt i overensstemmelse med, hvad vi finder rigtigt inden for vort parti.

Vi tiltræder med glæde navnlig den forbedrede status, ægtefællen får ved, at arveretten udvides fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$. For mig at se har livsarvinger ikke noget berettiget krav på en arv. Selv om man synes, det er naturligt og selvfølgelig, at ens børn skal være med, skal det dog ikke være sådan, at de bygger deres liv op på en arv, som de har i vente, især sådan som forholdene er nu, hvor man fra stat og kommune støtter uddannelsen af de unge, så de tidligt kan

[Erna Sørensen.]

komme i erhverv og tjene til deres underhold. Det betyder jo også, at det ikke er nødvendigt at spekulere i arv. Derfor kan jeg heller ikke støtte de tanker, som er rejst f. eks. af højesteretsdommer Trolle om, at det er forkert, at det er de gamle, som bliver favoriseret ved den nye lov. Jeg er helt enig med den højtærede justitsminister i, at vi skal bevare de regler, vi har i dette lovforslag.

Dette gælder dog ikke en ting, som jeg også talte om sidste gang, nemlig forlodsretten. Vi får jo så meget udmærket fra Sverige, men jeg kan ikke se andet, end at forlodsretten på mange områder vil gribe ind i det system, som vi har i Danmark, hvor en efterlevende kan sidde i uskiftet bo. I hvert fald synes jeg ikke, at de oplysninger og bemærkninger, som findes i kommissionsforslaget, giver tilstrækkelige oplysninger til, at man kan være tilhænger af systemet.

Jeg synes, det vil være rigtigt at have en sådan forlodsret, hvis der er tale om et skifte, hvor ægtefællerne er døde, og hvor arven skal deles med livsarvinger, hvoraf nogle har fået deres uddannelse, men hvor de yngste, der endnu ikke har fået uddannelse, skal have et beløb til denne. I sådanne tilfælde vil jeg da godt være med til at arbejde for forlodsrettens indførelse, men derudover synes jeg, at der vil være meget få tilfælde, hvor man kan bruge den. Jeg har da også erfaret fra Sverige, at det er i meget få tilfælde, man har brugt forlodsretten. Fra Lund fik jeg at vide, at der havde været 4 tilfælde, og da loven trådte i kraft allerede i 1928, synes det jo ikke at være nogen særlig farbar vej.

Jeg mener også, forlodsretten kolliderer med systemet med i uskiftet bo hensiddende enke eller enkemand. Dette at have den fulde rådighed over eller besiddelse af boet betyder jo heller ikke ubegrænset dispositionsret i øvrigt. Det er jo ikke sådan, at lovforslaget vil afskære forlodsretten i de tilfælde, hvor en efterlevende ægtefælle sidder i uskiftet bo, og det må jo føre til, at man mange gange for at konstatere, hvor meget forlodsretten andrager, kan komme ud for at skulle realisere aktiver, der er til stor nytte, f. eks. boligen, hvis det er en villa eller et hus, de bor i, eller man kan

tænke sig, at der er en forretning, der har en vis værdi, hvis den skal sælges, men som ellers i øvrigt er det, der skal give indtægten fremover for den efterlevende ægtefælle. I sådanne tilfælde kan det jo blive et stort minus for den efterlevende ægtefælle, der naturligt som far eller mor til barnet vil sørge for dets opdragelse.

En anden ting, som jeg finder meget vanskelig, er at fastsætte det beløb, som vil dække en uddannelse, så det hverken er for stort eller for lille med det varierende prisniveau, som vi har nu, idet det vel også fremover vil være således, at kronens værdi er afgørende for, om beløbet dækker helt, delvis eller slet ikke, og enken eller enkemanden kan komme i den situation at sidde i ringere kår derved, at man har afsluttet boet og lavet forlodsret for ét barn eller for børnene. Det bliver endda sværere, hvis der er flere børn, som skal have forlodsret. Jeg synes, man må bore meget i denne nye bestemmelse, før man tager beslutning om, at det er noget, der passer for dansk ret, og jeg håber, vi vil få lejlighed til i udvalget at få spørgsmålet belyst fra alle sider. Jeg synes ikke, kommissionsforslaget gør det. I Sverige har man helt anderledes klare bestemmelser, idet det er en vis procentdel af boet, der kan komme ind under forlodsretten. Dette er slet ikke omtalt i kommissionsbetænkningen. Jeg synes også, man på denne måde lægger et stort ansvar på den skifteret, der skal administrere og træffe afgørelse med hensyn til forlodsretten og bestemme, hvilket beløb den kommer til at gælde. Kan det være rigtigt, at man lader en tilfældigt fungerende fuldmægtig bestemme, om forlodsretten ved bobehandlingen skal respekteres, eller det skal være et tilfælde, hvor man ikke bruger forlodsretten? Det afhænger altså af boets størrelse. For de store boer er reglen aldeles ikke nødvendig, og for de små skal den slet ikke bruges. For hvis vi udvider området for udtagelsesret for den efterlevende til 12.000 kr., hvad meget tyder på, vil en meget stor del af boerne blive uden nærmere skiftebehandling, og dér skal man altså heller ikke bruge begrebet forlodsret. Hvad bliver der så tilbage, og hvem kan skønne over, om et bo på 100.000 kr. eller 150.000 kr. er et bo, hvor man skal sætte af til forlods-

[Erna Sørensen.]

ret? Det må afhænge af, hvordan formuen eksisterer. Eksisterer den i fast ejendom, der er bolig, er der ikke noget at råde over, og dér kommer man uvilkårligt til at tænke på, at hvis man skal sikre et barn dets arv, var det gamle system med tinglyst skifteekstrakt aldeles fortræffeligt. Det har virket udmærket, men på det område har man altså også konstateret pengeforringelsen derved, at beløbet efter den tinglyste skifteekstrakt har været mindre end den tilsvarende boandel, når beløbet skulle indfries ved barnets myndighedsalder. Men der var dog noget solidt og godt i den ordning, og det princip går man altså helt bort fra nu og tænker sig i stedet at anvende forlodsretten. Jeg håber, den højtærede justitsminister vil være med til meget grundigt at gennemgå reglerne og gå videre, end kommissionen har gjort, for at finde frem til den rigtige løsning.

Jeg vil gerne støtte de bemærkninger, som den ærede ordfører for venstre fremsat med vedrørende overformynderiet. Reglen gælder jo ikke alene værdier, som hører under massebestyrelse i overformynderiet, men jeg har set eksempler, hvor en båndlagt formue stadig står til den lave forrentning til trods for, at de obligationer, der har været deponeret, for længst er udtrukket. Dér har man efter de gældende regler ingen mulighed for at indkøbe bedre forrentede papirer og dermed give den, der har rentenydelsen af en båndlagt formue, et større udbytte af formuen. Jeg har mødt et overordentlig grelt eksempel i praksis. En kvinde havde fået sin arv båndlagt i overformynderiet og måtte under krigen flygte, fordi hun var jøde. I de år blev hendes obligationer udtrukket, og der er stadig ikke købt andre obligationer for pengene. Jeg har forespurgt i overformynderiet og fået det svar, at man ikke har nogen hjemmel til at indkøbe bedre forrentede papirer. Dette spørgsmål vil jeg gerne have optaget til behandling sammen med det af venstres ærede ordfører rejste problem, fordi det er meget betydningsfuldt og sikkert omfatter megen kapital i overformynderiet.

Vi er vel enige om, at vi ikke her skal gå ind på alle enkeltheder, da lovforslaget allerede én gang har været til første behandling; men jeg vil slutte med at sige, at

jeg ikke er blevet overbevist om, at vi, således som den højtærede justitsminister mener, skal fravige den regel, at fætter og kusine hører med blandt de legale arvinger. Vi står fast på denne regel og mener, det er naturligt at bevare den, for selv om slægtens blod måske er tyndt i det led, tror jeg alligevel det er rimeligere, at arven går til slægten, end at den går til staten.

Da vort partis ordfører vedrørende forslaget om ændringer i skifteloven ikke kan være til stede, vil jeg på hans vegne blot sige, at jeg slutter mig til de udtalelser, der blev fremsat under lovforslagets første behandling i maj, og vil gerne være med til at arbejde for, at udtagelsesrettens beløb bliver væsentligt hævet. Jeg kan i hvert fald på forhånd sige, at vi ikke har noget imod, at det hæves til 12.000 kr.

Else-Merete Ross: Da disse to lovforslag var til debat i slutningen af sidste folketingsår, beklagede flere ordførere sig over, at debatten fandt sted 9 dage efter lovforslagernes fremsættelse, hvorved ordførerne fik alt for kort tid til at sætte sig ind i dem. Som forsvar for at have fremsat lovforslagene og bragt dem til første behandling så sent som den 25. maj udtalte den højtærede justitsminister, at tanken alene havde været at give anledning til en offentlig debat, der kunne tilføre det nedsatte udvalg værdifulde impulser.

Det ærede medlem hr. Herluf Rasmussen udtrykte sin skepsis over for, at netop sommerferien skulle være det tidspunkt, som folk normalt benytter til at diskutere arvesager. Så vidt jeg har kunnet konstatere, har det ærede medlem fået ret. Siden den 25. maj har jeg kun fundet to artikler i relation til emnet, og det må jo da siges at være et magert resultat. Overretssagfører J. L. Cohn har i Ugeskrift for Retsvæsen, nr. 39 fra september, skrevet en artikel om testamenters formløse oprettelse og tilbagekaldelse, og i Juristen, nr. 12 fra juni, har professor Torben Lund anmeldt professor Ernst Andersens bog „Arv og Legat“. Det er i øvrigt et spørgsmål, om denne anmeldelse ikke ville være fremkommet på samme tidspunkt, selv om lovforslagene ikke var fremsat før sommerferien.

Det er virkelig synd for den højtærede

[Else-Merete Ross.]

justitsminister og naturligvis også for udvalget, at jurister og andre arveretsinteresserede ikke har benyttet sig af den chance til lang tids drøftelse, som de fik givet på bekostning af ordførernes knappe tid i forsommeren. Jeg er derimod tilbøjelig til at tro, i hvert tilfælde håber jeg, at præciseringen af de spørgsmål i arveloven og skifteloven fra første behandling, som det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen i dag har fremdraget, vil bidrage til, at jurister og andre interesserede både i tidsskrifter og i pressen vil tage del i diskussionen.

Må jeg henstille, at der skaffes udvalget eksemplarer af de numre af Ugeskrift for Retsvæsen og af Juristen fra det sidste par år, hvori der findes artikler angående udkast til arveloven. Det vil lette arbejdet, da udvalget vel i alle tilfælde må tage en diskussion om de principielle synspunkter, disse forfattere har fremsat, og vel også må tage stilling til den omformulering af visse paragraffer, som f. eks. dommerfuldmægtig Rønno-Jessen har foreslået.

Da lovforslagene er fremsat uændret og vi allerede har haft én førstebehandling, skal jeg nøjes med at henvide til, hvad jeg sagde dengang, idet jeg mener, vi får mere ud af at drøfte de divergerende synspunkter i udvalget end her i salen.

Jeg skal derfor på mit partis vegne tilsige en velvillig overvejelse af lovforslagene i udvalget.

Herluf Rasmussen: De to lovforslag, der behandles i dag, er jo ord til andet identiske med tidligere fremsatte lovforslag, og jeg vil derfor henvide til de tidligere førte forhandlinger her, som fandt sted den 25. maj 1962 og findes refereret på sp. 5085. Der har jeg givet udtryk for mit partis synspunkter i forbindelse med disse to lovforslag.

Jeg vil gerne understrege, at vi så jo gerne — den højtærede justitsminister var måske imødekomende på dette punkt; det er muligt, jeg har misforstået det sidste gang — vi så gerne, at rækken af udarvinger

blev indskrænket endnu en gang, således at vi nåede ned på en enkelt arveklasse. Men der er vel ikke sket nogen væsentlig udvikling hos justitsministeren, siden vi behandlede sagen sidst. En sådan ændring ville jeg ellers se på med glæde, idet den i højere grad ville tilfredsstille mit partis principielle indstilling til hele arvespørgsmålet.

I øvrigt kan jeg ligesom sidst tilsige en saglig og positiv indstilling til behandlingen i udvalget.

Rimstad: Ved disse lovforslags første behandling i forrige folketingsår — det var den 25. maj i år — fandt jeg anledning til på mit partis vegne at fremkomme med en generelt betonet kritik på to områder, som begge berører det spørgsmål, om vort demokrati og folketingets rolle i det kun skal være en skueret, en formalitet, en illusion, om man vil, eller det skal være en realitet, noget ufravigeligt, en værdi, som der ikke blot står respekt om, men som der vises respekt, også i den tekniske praktisering af spillets regler.

Min kritik drejede sig dels om den meget korte tid — de 9 dage, der har været nævnt af de foregående ordførere — som var levnet tingets medlemmer mellem fremsættelsen og førstebehandlingen af noget så omfattende og betydningsfuldt som en ny arvelov, dels om det efter vor opfattelse både forkerte og uhensigtsmæssige i, at forarbejdet til en lov af denne karakter her i landet lægges i hænderne på et rent ministerielt udvalg på 3, omend nok så fremragende, jurister, uden at der allerede på det forberedende stadium — der jo netop ved en sådan lov uvægerligt må blive af grundlæggende betydning — deltager en eller flere fornuftige lægmænd, allerhelst også lægkvinder, således som det har været tilfældet i Norge og Sverige i de tilsvarende udvalg.

Den højtærede justitsminister tog i sit svar til mig ved første behandling afstand fra tanken om, at medlemmer af tinget eventuelt skulle deltage i det forberedende arbejde. Derom kan der sikkert siges både

[Rimstad.]

for og imod. Det, der for mig er mere afgørende, er, at folketinget i hvert fald burde have direkte medindflydelse på et sådant udvalgs sammensætning, og navnlig at der også burde være ikke-jurister med, når det drejer sig om et område, som praktisk taget hvert eneste menneske før eller senere kommer i berøring med.

Jeg skal i øvrigt ikke på ny fordybe mig i disse forhold, men henvise til mine bemærkninger herom i maj måned. Det er ting, som vi i vort parti lægger vægt på ud fra et lægmands- og folketingssynspunkt, og jeg er temmelig sikker på, at der her er givet udtryk for opfattelser, som ikke mange, hvis de tænker over det, vil være uenige i.

Såvel i sin skriftlige fremsættelse i maj i år som i sine bemærkninger her i tinget udtrykte den højtærede justitsminister, som det tidligere er sagt, håbet om, at fremsættelsen ville give anledning til en offentlig debat, som kunne tilføre det nedsatte udvalg værdifulde impulser. Det var det, der var undskyldningen for, at fremsættelsen fandt sted så sent i sidste samling og med så kort en frist. Som de foregående ærede ordførere allerede har nævnt det, har arvelovsforslaget siden maj måned ikke givet anledning til noget som helst i retning af debat. Mig bekendt er der kun en enkelt undtagelse herfra i en artikel i Ugeskrift for Retsvæsen, men ganske vist en artikel, der peger på et meget vigtigt punkt, som jeg straks skal komme tilbage til.

Om denne tavshed nu skyldes almindelig ligeegyldighed over for selv de vigtigste forhold, når de ikke netop lige vedrører den enkelte i dag, eller om den er udtryk for blank tilslutning til den højtærede justitsministers forslag, både hvor dette følger det ministerielle udvalgs udkast, og hvor lovforslaget går imod udkastet, kan naturligvis diskuteres, og det skal jeg ikke indlade mig på her.

De uafhængiges stilling til det foreliggende lovforslag er i det væsentlige tilslutning. Jeg skal derfor ikke gå i enkeltheder på de punkter, hvor vi er enige, men blot nævne dem.

Det første er den arve- og skifteretlige forbedring af ægtefællens stilling, som forslaget er udtryk for. Det andet er, at den afdøde barnløse ægtefælles slægt ikke arver,

bortset fra testamentarisk disposition, men at hele formuen går til den efterladte ægtefælle. Den tredje er den fulde gensidighed i arveretten mellem et barn uden for ægteskab og dettes fader og fædrene slægt. Det fjerde, at tvangsarven i alle tilfælde sættes til halvdelen af den legale lod. Det femte indførelse af en forlodsret til sikring af børns uddannelse og endelig det sjette modernisering af båndlægningsreglerne.

Der er dog flere punkter, hvor vi er absolut uenige i de foreslåede bestemmelser, og andre punkter, hvor vi er betænkelige og i tvivl, og hvor vi foreløbig må henstille til det kommende udvalg at overveje de forskellige muligheder særlig nøje.

Vi er afgjort imod bestemmelsen i § 3, stk. 2, hvorefter fætre og kusiner afskæres som legale arvinger til fordel for statskassen. Vi er enige i det, der i maj måned blev sagt herom af flere af ordførerne, og navnlig er vi enige med det ærede medlem fru Erna Sørensen, som i sine udtalelser netop sagde, at de pågældende arvelodder ikke tæller ret meget i statistikken, men alligevel er der så meget mere grund til at lade de nuværende regler forblive gældende. Det er utilfredsstillende at henvise til, at der kan oprettes testamente til fordel for fætre og kusiner, for en sådan ordning vil ikke føles naturlig af befolkningen. Man bør ikke på sådanne områder slå sig til ro med, at befolkningen nok bliver manuduceret af pressen om de nye regler. Det vil efter erfaringen være årtier, før kendskabet hertil er trængt igennem, og der vil opstå mange misforståelser og skuffelser, som lige så godt kunne være undgået. Det vil være en ganske upåkrævet ændring i arvereglerne.

Et andet punkt, hvor vi også må gå imod den højtærede justitsministers forslag, er med hensyn til det negative, at man i lovforslaget er gået bort fra det forberedende udvalgs forslag i udkastets kapitel 14 om en arvefond, således som den også findes i Sverige. Vi kan tilslutte os det forberedende udvalgs motivering for en sådan ordning, og vi opfordrer de ærede medlemmer, som får sæde i det nye udvalg, til at genoptage tanken.

Hvad enkeltheder angår, kunne vi tænke os, at forslaget i udkastet — det er § 73 — om, at arvefondens midler skal anvendes til hjælp til blinde, døve og vanføre, måske

[Rimstad.]

burde udvides til også at omfatte en støtte til sygdomsforebyggende foreninger o. lign. I øvrigt bør efter min mening formanden for den eventuelle fonds bestyrelse ikke som foreslået i udkastet udpeges af justitsministeren, men af folketinget.

En anden bestemmelse i udkastet, som man har ladet udgå i det fremsatte forslag, er udkastets § 10 om, at en ægtefælle ved testamente skal kunne bestemme, at den anden skal være udelukket fra at sidde i skiftet bo, men således, at skifteretten skal kunne tilsidesætte en sådan bestemmelse, hvis den ikke er tilstrækkelig begrundet i livsarvingernes eller ægtefællens tarv. Vi er enige med højesteretsdommer Trolle, når han i sin tidligere omtalte afhandling om arvelovsudkastet i Ugeskrift for Retsvæsen 1961 går ind for en sådan ordning.

Med hensyn til uskiftet bo mener vi, man bør gå så langt som muligt for at kunne medinddrage særeje. Det forudsættes jo, forstår jeg, at der ved en snarlig ændring af ægteskabsloven skabes mulighed for ved ægtepagt at hindre, at den først afdøde ægtefælles særeje skal skiftes ved dennes død. Jeg mener, det bør overvejes, om ikke særeje ifølge loven bør gå med i det uskiftede bo, altså uden at der kræves ægtepagt. Et sådant krav vil også kunne gøre det noget prekært og afstedkomme de samme chokerende overraskelser for enken som efter de hidtil gældende regler, hvorefter skifte af førstafdødes særeje er uundgåeligt.

Lovforslagets § 19, hvorefter en afdød ægtefælles bodel i det uskiftede bo går uden om det såkaldte mellemdøde barn og dennes ægtefælle, vil utvivlsomt give anledning til betydelige drøftelser i udvalget. Jeg er klar over, at denne radikale nydanskelse vil være en praktisk lettelse for skifteretten og eksekutorer, men jeg føler mig ikke overbevist om, at højesteretsdommer Trolle ikke har ret, når han i den omtalte afhandling med vægtige argumenter går stærkt imod en sådan ændring af reglerne.

På baggrund af den hovedtendens i forslaget, som går ud på at styrke ægtefællens stilling, mener jeg, at man i hvert fald bør finde udveje for en hensyntagen også til det mellemdøde barns ægtefælle, altså til arveladerens svigerbarn. Skulle resultatet

blive, at forslaget på dette punkt går af med sejren, således at svigerbarnet i den pågældende situation kun kan arve ifølge testamente, må det efter min mening i hvert fald være en selvfølge, at arveafgiftsreglerne ændres, således at svigerbarnet ikke kommer til at betale mere, end det mellemdøde barn selv skulle have gjort.

Et andet i hvert fald principielt betydningsfuldt spørgsmål er det, om der er tilstrækkelig anledning til at gå bort fra de nugældende regler om arveladerens mulighed for ensidigt at bestemme afkortning i arven af særlige forstrækninger til en arving. Det kan her efter vor mening ikke have afgørende vægt, at disse tilfælde ikke tæller så meget i statistikken. Det forekommer mig, at det forberedende udvalg, til hvis udkast den højtærede justitsministers forslag jo slutter sig, har taget lidt vel let på den kendsgerning, at en række af landets skifteretter med den største, Københavns byret, i spidsen fraråder en ophævelse af de gældende regler, og her er det af vigtighed, at også højesteretsdommer Trolle går imod en sådan ændring.

Jeg skal endelig gøre nogle korte bemærkninger om et område, som måske for den store befolkning er et af de vigtigste, nemlig spørgsmålet om de krav, der bør stilles og måske navnlig ikke stilles for at anerkende en testamentarisk disposition som gyldig. Man vil her ifølge lovforslaget for at opnå klarhed og enkelhed, hvilket naturligvis altid er prisværdigt, fastsætte regler, hvorefter en testamentarisk disposition kan anfægtes af de interesserede alene ved en henvisning til, at formaliteterne ikke er overholdt, selv om der intet har været i vejen med arveladerens mentale tilstand, og selv om der ikke er nogen grund til at tvivle på, at dispositionen virkelig er udtryk for arveladerens ønsker.

Spørgsmålet har særlig betydning for de uhyre mange tilfælde, hvor det kun er løsøre, der efterlades. Der er fra flere særdeles kyndige sider taget afstand fra at tillægge formalitetskravet en så afgørende vægt. Jeg må her indskrænke mig til at henvise til den ofte omtalte afhandling af højesteretsdommer Trolle samt artikler af professor Illum i Ugeskrift for Retsvæsen i 1961, professor Torben Lund i Juristen 1962 og senest en artikel i Ugeskrift for

[Rimstad.]

Retsvæsen fra september i år af overrets-sagfører J. L. Cohen — og da særlig den sidste, der efter en livslang virksomhed i Studentersamfundets Retshjælp for Ube-midlede har en ganske særlig erfaring på dette område. Alle de nævnte går med væg-tige argumenter ind for regler, hvorefter formløse testamenter ikke uden videre bør kunne tilsidesættes.

Jeg må naturligvis afholde mig fra at gå i enkeltheder, men med den højtærede for-mands tilladelse vil jeg gerne anføre et citat fra professor Illums artikel. Profes-soren siger her:

„Man kan ikke se bort fra, at selve den omstændighed, at ordningen nu ændres, kan virke stærkt i retning af, at pietetsfølelsen over for den afdødes ønsker vil blive forringet ... Man vil ikke kunne fortænke danske arvinger i at have en opfattelse, hvorefter de i selve lovændringen kan finde et argument for, at de uden skår i deres selvagtelse kan bestride gyldigheden af formløse testamenter, mod hvis tilblivelse og indhold de i øvrigt ikke mener at kunne rette nogen indsigelse.“

Jeg henstiller på mit partis vegne, at man i det kommende udvalgs arbejde drager konsekvensen af de argumenter, som af de pågældende sagkyndige er frem-draget med hensyn til testamenters gyldig-hed og anfægtelighed.

Forslaget til ændringer i skifteloven skal jeg ikke opholde mig ved, bortset fra den foreslåede bestemmelse i § 62 b, stk. 2, om den efterlevende ægtefælles ret til at ud-tage så meget, at værdien sammenlagt med hans boslod og arvelod og hans særeje udgør indtil 6.000 kr. Andre har været inde på, at dette beløb er for lavt. Jeg er enig heri og særlig med det ærede med-lem hr. Hagen Hagensen, der har givet udtryk for, at man ikke bør lægge sig fast på et bestemt beløb, som den økonomiske udvikling jo meget hurtigt kan løbe fra. Der er her et område, hvor jeg gerne vil lægge det i hænderne på den højtærede justitsminister, måske i samråd med hans kollega finansministeren, at kunne regulere et sådant beløb i takt med konjunkturerne. Noget lignende burde i øvrigt indføres på mange tilsvarende områder.

Uden mulighed for deltagelse i udvalgs-arbejdet har jeg her måttet gå noget mere i enkeltheder, end man måske ellers ville have gjort, men i øvrigt ikke mere, end hvad jeg synes burde være minimum, hvis behandling af et sådant lovforslag over-hovedet med rette skal kunne kaldes behandling.

Jeg håber, at de ærede medlemmer af det kommende udvalg vil kunne drage nytte af nogle af de her fremførte tanker — og naturligvis også, at de vil gøre det.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg kan vel takke samtlige ærede ordførere for en velvillig modtagelse af de to lovforslag. Det er klart, at den række af proble-mer, der er fremdraget, også af det ærede medlem hr. Rimstad, må gælde de forhand-linger, der nu skal føres i udvalget.

Det ærede medlem hr. Herluf Rasmussen gjorde den bemærkning, at lovforslagene er identiske med de sidste år fremsatte lovforslag. Det er de, og det må jeg nær-mest beklage, for vi skulle i hvert fald have rettet ikrafttrædelsesdatoen. Det er klart, at ikrafttrædelsesdatoen må blive 1. januar 1964.

Det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen gjorde nogle bemærkninger om problemet fætre og kusiner, og nogle andre ærede medlemmer knyttede kommentarer dertil, nærmest i den retning, at man ønskede at opretholde en ordning, hvorefter fætre og kusiner var legale arvinger. Det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen sagde, at hvis man udelukkede fætre og kusiner, burde man i hvert fald gennemføre en bestem-melse om, at der måtte gå noget længere tid inden lovens ikrafttrædelse, idet en sådan bestemmelse måtte indarbejdes først. Jeg tror dog, at hvis ikrafttrædelsen sættes til den 1. januar 1964 og lovforslaget, som jeg håber, ophøjes til lov i maj 1963, vil man være opmærksom på spørgsmålet i tilstrækkeligt omfang, og jeg tør måske navnlig sige, at den fætter og kusine, som kan vente at komme i betragtning, nok skal være opmærksom derpå.

Det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen var lidt betænkelig ved bestemmelsen om, at erstatning for tab af forsøger og livs-forsikring skulle indgå i det uskiftede bo, og rejste spørgsmålet, om det var rimeligt.

[Justitsministeren.]

Jeg vil gerne derved sige: betyder det så forfærdelig meget? Har det i praksis så stor betydning? Hvor mange tilfælde vil det komme til at omfatte, og vil disse beløb i praksis, selv om de ikke indgår i det uskiftede bo, alligevel ikke også komme børnene til gode? Jeg tror, at vi gennem den bestemmelse, der er foreslået, skaber klarhed på et område, hvor der har eksisteret en usikkerhed, som ikke var behagelig.

Det ærede medlem gjorde også nogle bemærkninger om det mellemdøde barn og dets efterlevende ægtefælle. Dette spørgsmål var i høj grad fremme i debatten i maj måned, og dengang hæftede man sig meget stærkt ved, om der var mulighed for at gennemføre en ordning med en lettelse af arveafgiften i tilfælde som dette, hvor det mellemdøde barns efterlevende ægtefælle kommer i betragtning i kraft af et testamente. Den højtærede finansminister har bemyndiget mig til at sige, at hvis resultatet af forhandlingen i udvalget bliver, at man går med til det forslag, der er fremsat i arvelovsforslaget, vil han fremsætte lovforslag, hvorefter arveafgiftsberegningen bliver den samme, som hvis det mellemdøde barn ikke var mellemdød.

Det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen nævnte permutationsretten og sagde, at han ikke ville blande sig i den strid, der kunne opstå mellem ministrene og måske navnlig mellem deres tjenestemænd omkring dette spørgsmål. Jeg er glad for at kunne sige, at der er ingen strid.

Flere af ordførerne har nævnt de 6.000 kr. i skiftelovsforslaget, altså denne undtagelsesret for den efterlevende ægtefælle. Det ærede medlem fru Erna Sørensen nævnte, at beløbet måtte sættes op til 12.000 kr., og andre var inde på en tilsvarende tankegang. Jeg vil gerne gentage, hvad jeg sagde i maj måned, nemlig at jeg er særdeles villig til at forhandle om en forhøjelse af beløbet. Jeg er naturligvis også klar til at forhandle om den tanke, det ærede medlem hr. Rimstad fremsatte, nemlig at der ikke skal fastsættes noget bestemt beløb i loven, men at beløbet skal fastsættes alt efter konjunkturerne og efter forhandling mellem justitsministeren, og finansministeren. Også dette må naturligvis indgå i forhandlingerne.

Det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen bad om, at det udvalg, der nu bliver nedsat, måtte få lejlighed til at studere den afgivne delbetænkning vedrørende skiftelovens kapitel 6, og det skal naturligvis ske; betænkningen foreligger jo. Det ærede medlem spurgte videre, om der kunne forventes fremsat lovforslag om ændringer i dette kapitel i skifteloven i indeværende folketingsår. Jeg beklager at måtte sige, at det kan jeg ikke med sikkerhed love. Vi har endnu ikke afsluttet høringen på dette område, som jo er meget indviklet, meget følsomt og meget omfattende. Når de erklæringer, som vi er ved at indhente, fremkommer, vil vi naturligvis i justitsministeriets lovkontor gå i gang med arbejdet.

Jeg vil gerne tilføje, at i den liste, jeg har givet den højtærede statsminister om det lovforberedende arbejde, der er i gang i justitsministeriet med henblik på indeværende folketingsår, er denne bestemmelse om kapitel 6 kun nævnt som et eventuelt forslag. Jeg tør altså ikke love, at forslaget fremkommer i denne folketingssamling; men jeg kan meget vel se den nære sammenhæng, der er mellem det foreliggende lovforslag om ændringer i skifteloven og ønskerne om samtidige ændringer i skiftelovens kapitel 6.

Det ærede medlem foreslog endelig, at man skulle indhente en udtalelse fra Dommerfuldmægtigforeningen. Begrundelsen, at man dermed ville smigre Dommerfuldmægtigforeningen, kan nu ikke gøre så stærkt indtryk på mig. Jeg smigrer dem altid, når jeg kommer til møde i Dommerfuldmægtigforeningen, og de giver mig en middag. Om dommerfuldmægtigene ville være i stand til at tilføre nye tanker, ved jeg ikke. En enkelt dommerfuldmægtig har ytret sig om spørgsmålet, og hvad han har sagt, vil naturligt indgå i udvalgets forhandlinger. Men jeg tror dog nok, at de dommere, som har haft lejlighed til at ytre sig, også har drøftet disse spørgsmål med dommerfuldmægtigene.

Det ærede medlem pegede på et interessant eksempel, hvor der havde været tale om dansk-fransk kapital, og hvor i det ene land bopælskriteriet og i det andet land statsborgerkriteriet var lagt til grund, og det ærede medlem pegede på de vanskelig-

[Justitsministeren.]

heder, dette afstedkom. Jeg er enig med det ærede medlem i, at hvis vi indtræder i det udvidede fællesmarked og den slags problemer opstår i videre udstrækning, er det klart, at en forhandling må finde sted; men jeg går ud fra, at den tanke heller ikke er andre medlemmer af fællesmarkedet fremmed.

Det ærede medlem hr. Ib Thyregod ville modsætte sig, at fætre og kusiner faldt ud af loven som legale arvinger. Jeg forstod nærmest det ærede medlem derhen, at han syntes, det var mere naturligt at have fætre og kusiner med end onkler og tanter. Hvis det er tilfældet, er der jo en kompromismulighed: så kan vi stryge dem alle sammen, og så bliver alle tilfredse, går jeg ud fra, dog ikke det ærede medlem hr. Rimstad og det ærede medlem fru Erna Sørensen. Når imidlertid det ærede medlem hr. Ib Thyregod henviste til, at det foreliggende lovforslag indebærer, at en ægtefælle ikke nødvendigvis gennem testamente skal sikre den efterlevende ægtefælle arveretten til hele formuen, når der ikke er livsarvinger, og at dette skulle stride mod tendensen i forslaget, når dog fætre og kusiner må sikres testamentarisk, hvis de skal ind i billedet, så synes jeg ikke, at denne tankegang er ganske logisk.

Det ærede medlem fru Erna Sørensen fremsatte en række bemærkninger vedrørende forlodsretten i arvelovsforslagets § 27 og gav udtryk for megen skepsis. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at det er klart, at det, der her er fremført, må vi meget nøje diskutere i udvalget, men jeg vil dog over for det ærede medlem gøre opmærksom på, at bestemmelsen lyder således:

„Arveladerens barn har ret til, såfremt det er nødvendigt for at sikre det passende underhold og uddannelse til dets 21. år, forlods“ o. s. v.

Altså: såfremt det er nødvendigt. Derfor tror jeg nok, at det ærede medlem så en større fare omkring denne bestemmelse, end jeg gør, og den omstændighed, at den tilsvarende bestemmelse i Sverige, hvorfra vi har hentet den, kun har været anvendt i ringe udstrækning, synes jeg ikke er et afgørende argument. Når man efterlader sig børn, og disse børns uddannelse ikke er afsluttet, medens der i mangfoldige tilfælde i

samme ægteskab er børn, hvis uddannelse er afsluttet, er det naturligt, at efterlader-skaberne anvendes til at sikre også de yngre børns uddannelse. Men som sagt var der i det, det ærede medlem fremførte, mange interessante betragtninger, som jeg mener vi afgjort må tage stilling til, inden vi lægger os fast på et bestemt punkt.

Det ærede medlem fru Else-Merete Ross gjorde ligesom det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen opmærksom på, at den af mig efterlyste offentlige debat om lovforslaget ikke har været så omfattende, som jeg havde håbet. I dette land, hvor man ligefrem elsker at skrive læserbreve, havde jeg ventet en hel masse læserbreve omkring disse intrikate problemer, men de kom ikke, og heller ikke juristerne har overanstrengt sig. Nu kunne jeg godt anlægge den betragtning, at det simpelt hen er, fordi man synes, det er et så fortrinligt forslag, og det vil jeg have lov til at fastholde, at det er, selv om det ærede medlem hr. Rimstad ser skeptisk ud. Men når det ærede medlem fru Else-Merete Ross siger, at det er synd for mig, må jeg sige, at det tager jeg med sindsro, fordi jeg synes, det er så fremragende, og derfor mener, at det må andre også synes. Men jeg er enig med det ærede medlem i, at de synspunkter, der måtte være fremført i de juridiske tidsskrifter og andre steder, må stilles til rådighed for udvalget.

Det ærede medlem hr. Rimstad vendte igen tilbage til de sørgelig berømte 9 dage fra maj 1962, men jeg forstod, at det ærede medlem havde affundet sig med, at det, der var sket, ikke var udtryk for nogen ondskab, men simpelt hen havde sin forklaring i, at jeg gerne ønskede en offentlig forhandling derom. Når det ærede medlem mente, at der burde være lægmænd med — det har man haft andetsteds, påpegede det ærede medlem — vil jeg gerne sige, at når man nedsætter et udvalg så snævert, som vi gjorde med en embedsmand fra justitsministeriet, en højesteretsdommer og en juridisk professor, så var det simpelt hen ud fra den betragtning, at man her står over for et område, som rent teknisk er så uhyre vanskeligt, og hvor jeg må have den opfattelse, at lægmandssynspunkter må fremføres med vægt i den offentlige debat og i det høje ting, når hele den tekniske side af sagen, om jeg så må sige,

[Justitsministeren.]

er ryddet af vejen. Man må da give mig ret i, at det, vi står over for, ikke er et diktat; det høje ting står fuldstændig frit over for hver enkelt bestemmelse. Derfor forstår jeg ikke, hvorfor det ærede medlem er så utilfreds med sammensætningen af det, det ærede medlem selv kalder det forberedende udvalg, og jeg er principielt stadig af den opfattelse, at man i hvert fald ikke bør sætte medlemmer af tinget ind i forberedende lovkommissionsarbejde. Jeg mener, det er forkert at gøre det, hvor det drejer sig om, hvad jeg vil kalde rent tekniske, juridiske problemer, men her er vi altså ikke ganske enige.

Det ærede medlem vendte tilbage til spørgsmålet om arvefonden. Jeg har altså ved at udelade dette afsnit af det oprindelige forslag givet til kende, at jeg ikke mener, der er tilstrækkelig baggrund for en sådan arvefond. Jeg tror, at når det drejer sig om så små kapitaler, som tilfældet er, kan de næppe bære en egentlig ordning med en arvefond. Jeg var lidt ked af, at det ærede medlem, hvis det ærede medlem fik sin vilje med arvefonden, ikke ville have, at jeg skulle udpege formanden, når han i øvrigt har den store tillid til mig, at jeg måtte fastsætte udtagelsesretsbeløbet, hvilket faktisk er meget vigtigere.

Endelig vil jeg gerne sige til det ærede medlem, at jeg forstod meget vel de synspunkter, han anførte over for anfægtelse af testamenter, men jeg vil gerne i al stilfærdighed gøre den bemærkning, at den foreslåede ordning, hvor formalistisk man end vil betragte den, i hvert fald er væsentlig bedre end den ordning, man har i øjeblikket. Men som sagt alle disse enkeltheder er til fri forhandling.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

K. Axel Nielsen: Jeg foreslår, at de to lovforslag henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Ole Bjørn Kraft har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

„Vil den højtærede minister foranledige, at der ved statsstøttet propaganda for fugleflugtslinjen også tages hensyn til, at der findes andre trafikforbindelser med udlandet som til eksempel Europavej nr. 3?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes i dag kl. 15 med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Poul Thomsen.*
- 2) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Poul Thomsen.*

Mødet hævet kl. 14⁵⁸.

10. møde.

Fredag den 19. oktober kl. 15.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Poul Thomsen.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at den ønskede orlov meddeles. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik derefter til:

Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Poul Thomsen.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at stedfortræderen indkaldes. (Ophold). Det er